

حزب توده در سبزوار

| حسن شمس آبادی |

| چاپ دوم |

| تاریخ پهلوی |

مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

سرشناسه	:	شمس آبادی، حسن، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور	:	حزب توده ایران: سبزواری / نویسنده حسن شمس آبادی
مشخصات نشر	:	تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۲ ص.: جز ۱. ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س. م
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۷۰۹-۲۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	نمایه
موضوع	:	حزب توده ایران
موضوع	:	Hes Tudeh Iran
موضوع	:	حزب توده ایران. تشکیلات سبزواری
موضوع	:	حزب توده ایران. شعبه خراسان
رده بندی کنگره	:	DSR ۱۵۲۳
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۰۸۲۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۷۸۲۱۹۱

حزب توده در سبزوار / نویسنده حسن شمس‌آبادی

نویسنده: حسن شمس‌آبادی

چاپ اول: ۱۳۸۸

تعداد:

قیمت: ۳۳۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۰۹-۲۱-۳

مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

تهران، خیابان ولی‌عصر(عج)، خیابان شهید فیاضی (فرشته)، پخش چناران، شماره ۱۵

دورنگار: ۲۲۶۰۲۰۹۶	تلفن: ۰۲۰۰۳۴۶۹	صندوق پستی: ۱۹۳۹۵/۱۹۷۵
پست الکترونیکی: info@iichs.ir		نشانی وب: www.iichs.ir

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

نشانی مرکز توزیع: نمایشگاه و فروشگاه دائمی سرای تاریخ

تهران، خیابان ولی‌عصر(عج)، خیابان شهید فیاضی (فرشته)، شماره ۱۱

نمایر: ۰۲۱-۲۲۶۰۲۰۹۶

سفارشات: ۰۲۱-۲۲۶۰۵۰۷۳

نشانی وب فروشگاه: www.iichstore.ir

نشانی ما در شبکه های اجتماعی: @IICHSPub

کلیه حقوق این اثر متعلق است به مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

فصل اول: تأسیس و فعالیت حزب توده در خراسان

۱۵	شکل‌گیری حزب توده
۱۹	حزب توده در خراسان
۳۲	برگزاری کنفرانس‌های ایالتی
۳۴	روزنامه اردیبهشت و راستی؛ ارگان حزب توده خراسان
۳۶	انتخابات حزب چهاردهم مجلس
۳۹	پایان حزب توده در خراسان

فصل دوم: گسترش فعالیت حزب توده سبزوار

۴۱	تأسیس حزب توده در سبزوار
۴۵	اهداف حزب
۴۷	گسترش فعالیت‌ها به روستاهای همجوار
۴۹	رقابت بین احزاب در شهرستان
۶۰	فعالیت‌های حزب در انتخابات دوره چهاردهم مجلس
۶۳	دخالت رئیس نظام وظیفه سبزوار در انتخابات
۶۶	نتیجه انتخابات
۶۸	پیگیری مطالبات مردمی
۷۱	بزرگداشت رهبران حزب
۷۴	برگزاری نمایش و تئاتر
۷۵	بزرگداشت جشن مشروطیت و دیگر اعیاد ملی و مذهبی
۷۸	تشکیل انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی

حمایت از سیاست‌های شوروی	۷۹
انتقاد وسیع از سید ضیاءالدین طباطبایی	۸۱
موضع‌گیری در برابر دولت صدرالاشراف	۸۴
واکنش به رخداد‌های داخلی و خارجی	۸۶
سرانجام حزب توده	۸۹
تعقیب منسوبین به حزب توده	۹۲
سخن پایانی	۹۹
فهرست منابع و مآخذ	۱۰۱
سناد و رساری	۱۰۵
نام‌های شاخص	۲۱۹

مقدمه

با اشغال کشور در سوم شهریور ۱۳۲۰ به دست متفقین، فضای جدیدی برای ظهور و فعالیت احزاب مختلف و فعالان سیاسی پدید آمد. شاه جوان با کمک‌های محمدعلی فرعی، تخت سلطنت تکیه زد و خلأ قدرت در کشور رخ نداد، اما او در مقابل مسائل سیاسی کشور بی‌تجربه و فاقد قدرت سیاسی و نظامی لازم بود. در چند شبانه‌شب، فعالان سیاسی و احزاب شروع به فعالیت کردند. و طولی نکشید که احزاب و تشکلهای سیاسی بزرگ و کوچک در شهرهای مختلف تأسیس شد. حزب توده، از جمله این احزاب بود. حزب توده به لحاظ تشکیلاتی و انسجام در درستی نسبت به دیگر احزاب مزیت‌های بیشتری داشت. این حزب نه تنها در تهران، بلکه در سایر شهرها هم کمیته‌های حزبی تشکیل داد. با توجه به جنگ جهانی، حزب قوای متفقین که کشور را اشغال کرده بودند، حزب که مورد حمایت آنها بود، سعی کرد تا حد امکان مردم را به لحاظ روانی در خصوص حضور نیروهای شوروی در کشور متقاعد کند.

در این راستا حزب توده در بیشتر مناطق کشور از جمله استان خراسان و شهرستان‌های تابعه آن همچون سبزوار شروع به فعالیت کرد.

کمیته ولایتی حزب توده سبزوار در تیرماه ۱۳۲۲ به دست ابوالفضل فرهی تأسیس شد. مکان فعالیت حزب در خیابان بیهق، خیابان اصلی شهر، واقع شده بود. این کمیته در اولین اقدام خود طی بیانیه‌ای از کارگران دعوت کرد که اتحادیه کارگران را تشکیل دهند و طولی نکشید که در آبان‌ماه، اتحادیه کارگران سبزوار با شرکت کارگران قالیباف، آهن‌گراها، خیاط‌ها، کفش‌دوزها و رفتگران در کلوب حزب تشکیل شد.

از این پس، حزب سخنرانی‌های هفتگی منظمی را در کلوب خود برگزار کرد که در برخی از جلسات اعضای فعال حزب چون رنای، بزرگی، حبیبی و از همه بیشتر رئیس حزب توده یعنی فرهی درباره موضوعات مختلف به سخنرانی می‌پرداختند. موضوعات از جمله وضعیت حزب توده، لزوم اتحاد کارگران و دفاع از حقوق آنها، انتقاد از م‌تجعین و عملکرد دولت‌های وقت، رسیدگی به امور جاری شهر، حمایت از سیاست‌های اتحاد جماهیر شوروی و ...

کمیته محلی حزب توده، سبزوار علاوه بر تبلیغات وسیع در سطح شهرستان، در روستاهای مختلف هم فعال بود و حتی در برخی از آنها شعبه مستقل داشت. از جمله این روستاها، غان و ابارش بود که در جلسات حزبی این دو روستا، رهبران حزب از دهقانان و کارگران خواستند که هرچه زودتر عضو حزب شوند.

فعالیت گسترده حزب توده در سبزوار حدود شش سال طول کشید. با وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و ممنوعیت هرگونه تبلیغات و تحت تعقیب قرار گرفتن اعضای حزب در تهران، فعالیت‌های کمیته ولایتی حزب توده سبزوار هم به سرعت کاهش یافت. با تشکیل شعبه‌ای از حزب دمکرات ایران در این شهر و گرایش مردم به این حزب نوظهور، حزب توده منزوی و به تدریج هیئت مدیره آن متفرق شد. ابوالفضل فرهی رهبر

حزب، برای مدتی سبزوار را ترک کرد و به مشهد رفت. او پس از مدتی به سبزوار بازگشت و سعی کرد دوباره حزب را بازسازی کند، اما موفق نشد و چون شغلی درخور جایگاه پیشینش نیافت، به ناچار در گاراژ رستگار به کار منشی‌گری مشغول شد. او سپس بازداشت شد و زیر شکنجه به قتل رسید.^۱ درباره اهمیت و فایده کتاب حاضر این‌طور می‌توان بیان کرد که تاکنون پژوهشی درباره احزاب سیاسی دهه ۱۳۲۰-۱۳۳۰ در این شهرستان که در زمان از فعالیت‌هایشان را به تصویر بکشد انجام نشده است؛ در حالی که در این برهه بالی بر چندین حزب سیاسی در این شهرستان فعالیت داشتند. در این میان، حزب بوده به لحاظ حجم فعالیت، تعداد اعضا و تأثیرگذاری در وضعیت سیاسی و اجتماعی شهرستان جزو اولین‌ها بوده است.

با این مقدمه، مناسب است با انتشار اسناد حزب توده سبزوار که حاوی میتینگ‌ها و جلسات حزبی و سرج رقابت‌های سیاسی آنها با دیگر احزاب و همچنین حمایت‌های آنها از سیاست‌های سوری است، تاریخ این منطقه برای علاقه‌مندان بازگو شود. این نکته را هم باید افزود که از این اسناد طی این سال‌ها در آرشیو مراکز اسنادی غفلت شد و غبار فراموشی بر آنها نشسته است، بنابراین با انتشار این اثر امید است زنجیرهای پنهان و آشکار عملکرد حزب توده روشن شود و ثانیاً مقطعی مهم از تاریخ شهرستان سبزوار برای علاقه‌مندان به‌ویژه مردم این شهر که دوست دارند از سینه تاریخی شهرشان آگاه شوند روشن گردد.

روش کار در این پژوهش توصیفی است. کتاب از دو بخش تشکیل شده است: ۱. مدخل پژوهشی. ۲. اسناد حزب. در بخش اول که به‌عنوان

۱. محسن مدیرشانه‌چی، پنجاه سال فراز و فرود حزب توده/ایران، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی،

چاپ اول، ۱۳۸۸، ص ۲۳۱.

مدخل پژوهشی مطرح شده، تلاش شده است بر اساس گردآوری و پردازش داده‌ها و اطلاعات منتج‌شده از اسناد، مصاحبه‌های شاهدان عینی، کتب منتشرشده در این زمینه به‌ویژه روزنامه *راستی* که ارگان حزب توده در مشهد بوده، روایتی روان و گویا از حزب توده در سبزوار ارائه شود. در بخش دوم کتاب حدود صد سند از اسناد مربوط به حزب انتخاب و عیناً آورده شده است. اسنادی که انتخاب نشده‌اند اغلب تکراری و حاوی مطالب پیش‌پاافتاده بوده‌اند. خوانندگان می‌توانند با رجوع مستقیم به اسناد علاوه بر آگاهی از نحوه استفاده نویسنده از آنها در متن، بدون واسطه با سند تاریخی، نام و نام خانوادگی آن و نکته‌های نهفته در آن آشنایی یابند.

کتاب از دو اصل تکمیل شده است. در فصل اول به موضوع تشکیل حزب توده در اوایل دهه ۱۳۰۰ پرداخته شده و بعد از توضیح مختصری درباره تأسیس حزب توده در کشور و به تبع آن در خراسان، درباره فعالیت این حزب در مشهد تمهیدات مفصل‌تری آمده است. در ادامه این فصل، حوادث و رویدادهای مرتبط با حزب در خراسان بررسی شده است. موضوعاتی همچون مؤسسان حزب، ساختار تشکیلاتی، تشکیلات زیرمجموعه حزب در این استان و شرحی از فعالیت‌های حزبی آن به‌ویژه برگزاری دو کنفرانس ایالتی و حضور فعال آن در عرصه انتخابات دوره چهاردهم مجلس شورای ملی، محورهای دیگر این فصل را تشکیل می‌دهد. اهتمام نویسنده در این فصل بر اختصار و ارجاع خوانندگان به منابع موجود در این حوزه بوده، چراکه هدف از انتشار کتاب، آشنایی بیشتر با فعالیت‌ها و عملکرد حزب در شهرستان سبزوار بوده است.

فصل دوم در واقع فصل اصلی کتاب حاضر را تشکیل می‌دهد. این فصل به شرح تأسیس حزب در سبزوار و نحوه گسترش آن در این شهرستان

و برخی از بخش‌ها و دهات پیرامونی اختصاص دارد. رقابت بین احزاب سیاسی فعال در این برهه از جمله حزب میهن و عدالت و شرح فعالیت‌های حزبی که اغلب در قالب میتینگ‌های سیاسی نمود داشته است، انتخابات دوره چهاردهم مجلس شورای ملی و تبلیغ اصول و مرام حزب توده در پوشش نمایش و تئاتر و همچنین بزرگداشت‌های رهبران حزب و اعیاد ملی و مذهبی، محورهای این فصل را تشکیل می‌دهند.

در بخش پایانی کتاب، اصل تصویر برخی از اسناد مراکز سندی همچون مرکز اسناد انقلاب اسلامی، سازمان اسناد ملی و آرشیو اسناد ریاست جمهوری آورده شده است. از آنجا که اغلب اسناد برای مخاطبان قابل خواندن بود، برخلاف آنچه در ابتدای این پژوهش مدنظر بود، از بازخوانی آن صرف نظر شد. همه اسناد در متن مدخل مورد استفاده قرار گرفته و در پاورقی ارجاع داده شد. اسناد اما به منظور اطلاع و آشنایی بیشتر خوانندگان محترم اصل اسناد هم آورده شد.

در پایان لازم است از جناب آقای دستر موسی نقیه‌حقانی ریاست محترم پژوهشکده تاریخ معاصر ایران، جناب آقای دکتر درویش و جناب آقای عاملی پژوهشگر و کارشناس محترم و همچنین سایر همکاران بابت تقدیر و تشکر کنم. همچنین از دوست عزیزم جناب آقای تمری که اسناد معتبر با حزب توده را از آرشیو مرکز اسناد انقلاب اسلامی استخراج و در اختیار من قرار دادند تشکر نمایم، بی‌شک یاری و همیاری این عزیزان باعث شد کتاب حاضر به ثمر بنشیند و برگی دیگر از تاریخ این منطقه برای مردمان آن خطه و همچنین دیگر علاقمندان به حوزه تاریخ محلی آشکار گردد.

و من الله التوفیق